

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 23.9.2021
SWD(2021) 275 final

DELOVNI DOKUMENT SLUŽB KOMISIJE

o območnih načrtih za pravični prehod

1. UVOD

V okviru evropskega zelenega dogovora je bil vzpostavljen mehanizem za pravični prehod, da pri prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo ne bi bila zapostavljena nobena oseba ali regija. Mehanizem vključuje Sklad za pravični prehod (SPP), ki bo v obdobju 2021–2027 vložil 17,5 milijarde EUR v območja, ki jih bo prehod na podnebno nevtralno gospodarstvo najbolj prizadel.

Uredba o SPP je začela veljati 1. julija 2021¹. Države članice že pripravljajo svoje območne načrte za pravični prehod in z njimi povezane programe kohezijske politike na podlagi Priloge D k poročilu o državi v okviru evropskega semestra iz februarja 2020².

Ta dokument izraža stališče služb Komisije in ne zavezuje Evropske komisije. Sodišče Evropske unije je edino pristojno za uradno razlago prava Unije.

2. STRATEŠKI OKVIR NA RAVNI EU

Evropski zeleni dogovor je nova strategija Evrope za rast. V njem je določen ambiciozen dolgoročni cilj preoblikovanja Unije v sodobno gospodarstvo, ki bo učinkovito izkoriščalo vire in bo konkurenčno, v katerem do leta 2050 ne bo več neto emisij toplogrednih plinov (TGP), katerega gospodarska rast ne bo vezana na rabo virov in v katerem nobena oseba ali regija ne bo prezrta. Poudarja potrebo po preobrazbenih spremembah v vseh sektorjih, kot so promet, energetika, kmetijstvo, stavbe in industrija, ter hkrati preprečuje odvisnost od netrajnostnih praks³.

Za upravljanje trajnostnih prehodov je treba oblikovati strateško vizijo, vlagati v inovativne rešitve in njihovo uvajanje, postopoma opustiti netrajnostne prakse ter zagotoviti pravičen potek preoblikovanja⁴. Vendar vse države članice, regije in mesta prehoda ne začnejo z iste točke ali nimajo enakih zmogljivosti za odzivanje, ljudje in delavci pa so različno prizadeti. Zato evropski zeleni dogovor podnebne in okoljske izzive spreminja v priložnosti ter je namenjen zagotavljanju, da bo prehod pravičen in vključujoč za vse.

Mehanizem za pravični prehod je bil vzpostavljen v okviru naložbenega načrta za evropski zeleni dogovor za uresničitev cilja zagotavljanja, da ne bo prezrta nobena regija⁵. Vključuje SPP, ki je bil vzpostavljen v okviru kohezijske politike, ki je glavna politika EU za zmanjšanje razlik in obravnavo strukturnih sprememb v evropskih regijah. Deljeno upravljanje kohezijske politike zagotavlja, da so nacionalni, regionalni in lokalni organi ter

¹ Uredba (EU) 2021/1056 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o vzpostavitvi Sklada za pravični prehod.

² Generalni direktorat Komisije za podporo strukturnim reformam 17 državam članicam zagotavlja tehnično podporo za pripravo območnih načrtov za pravični prehod. Poleg tega lahko države članice v okviru Instrumenta za tehnično podporo prejmejo namensko podporo za izvajanje pravičnega prehoda.

³ COM(2019) 640 final.

⁴ Nabor orodij v zvezi s trajnostnimi prehodi: https://ec.europa.eu/regional_policy/sl/information/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers.

⁵ COM(2020) 21 final.

deležniki odgovorni za strategijo prehoda. Poleg SPP bo namenski program za pravični prehod v okviru programa InvestEU osredotočen na privabljanje zasebnih naložb na navedenih območjih, instrument za posojila v javnem sektorju, podprt s proračunskimi sredstvi EU, pa bo zagotavljal preferencialne pogoje dajanja posojil za podpiranje javnih naložb.

Mehanizem za pravični prehod temelji na izkušnjah iz predhodnih procesov strukturnega preoblikovanja, njegov cilj pa je izogniti se preteklim izkušnjam, ko so bila območja prezrta zaradi deindustrializacije. Temelji na strokovnem znanju iz predhodnih in obstoječih pobud, kot so predhodne pobude Skupnosti za diverzifikacijo industrijskih območij, odvisnih od panog v krizi (RESIDER, RENAVAL, RECHAR)⁶, pobuda za premogovniške regije v prehodu (The Initiative for Coal Regions in Transition), pri kateri se uporablja celosten pristop k prehodu v 34 regijah, katerih gospodarstva so močno odvisna od premoga, šote in naftnega skrilavca⁷, ali pilotni ukrep za regije v industrijskem prehodu⁸. Mehanizem za pravični prehod je inovativen, ker njegov pristop združuje osredotočenost na regije, odvisne od fosilnih goriv, in regije z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov ter povezuje cilj podnebne nevtralnosti s krajevnim pristopom k blažitvi negativnih posledic prehoda. Zagotavlja tudi koristno mešanico novih instrumentov, pri katerih so nepovratna sredstva združena s posojili za javni in zasebni sektor.

3. UPRAVIČENOST: OBMOČJA, KI JIH BO PREHOD NAJBOLJ PRIZADEL

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 2 – Specifični cilj Člen 6 – Specifične dodelitve za najbolj oddaljene regije in otoke Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Priloga II – Predloga za območne načrte za pravični prehod (oddelek 1) Uvodne izjave 2, 5, 8 in 19
<i>Povezana zakonodaja</i>	
Uredba o upravljanju energetske unije ⁹	

„To so območja, ki so na podlagi gospodarskih in socialnih učinkov prehoda najbolj prizadeta“ (člen 11, odstavek 1, uredbe o SPP).

⁶ <https://cordis.europa.eu/article/id/1663-assessment-of-community-initiatives-on-the-diversification-of-industrial-areas-dependent-upon-i/>.

⁷ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_sl.

⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/industrial-transition.

⁹ Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov, spremembi uredb (ES) št. 663/2009 in (ES) št. 715/2009 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EU, 2012/27/EU in 2013/30/EU Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Sveta 2009/119/ES in (EU) 2015/652 ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 525/2013 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 328, 21.12.2018, str. 1).

Za premagovanje velikih izzivov prehoda na podnebno nevtralno gospodarstvo, zlasti kar zadeva gospodarska vprašanja in vprašanja glede zaposlovanja, bo treba razpoložljiva finančna sredstva usmeriti v tista območja, na katera ima ta prehod najbolj negativne gospodarske in socialne učinke. V nasprotju z Evropskim skladom za regionalni razvoj (ESRR) in Evropskim socialnim skladom plus (ESS+) bo SPP osredotočen na omejeno število regij na ravni NUTS 3¹⁰ ali njihovih delov. Da bi območja prejela podporo iz SPP, bodo morala zato utemeljiti svojo odvisnost od fosilnih goriv (zlasti premoga, lignita, šote, naftnega skrilavca, težkega kurilnega olja in dizelskega goriva) in/ali od industrijskih dejavnosti z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov. Poleg tega bo treba utemeljiti, da so navedena območja na podlagi gospodarskih in socialnih učinkov prehoda najbolj prizadeta, zlasti v zvezi s pričakovano izgubo delovnih mest in preoblikovanjem proizvodnih procesov industrijskih obratov z največjo intenzivnostjo toplogrednih plinov¹¹.

„[Prehod bo] [p]osebej zahteven [...] za tiste države članice, ki so bile do nedavnega ali so še vedno močno odvisne od fosilnih goriv ali industrijskih dejavnosti z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov, [ki jih] je treba [...] postopno opustiti ali prilagoditi“ (uvodna izjava 8 uredbe o SPP).

Podnebni in energetske cilji EU za leto 2030 ter prehod na podnebno nevtralnost EU do leta 2050 vplivajo na vse države članice. V nacionalnih energetskih in podnebnih načrtih držav članic¹² in drugih ustreznih strategijah, kot so nacionalne dolgoročne strategije¹³, če so na voljo, so opisani nacionalni cilji, politike in ukrepi za njihovo doseganje ter ocenjeni pričakovani socialni in gospodarski učinki. Regije, v katere je usmerjen SPP, zaradi nazadovanja in/ali preoblikovanja gospodarskih sektorjev, od katerih so odvisne, potrebujejo več pomoči kot druge, da bi se lahko prilagodile prehodu na podnebno nevtralnost in imele koristi od njega. Pričakuje se, da se bodo gospodarske dejavnosti, ki temeljijo na proizvodnji fosilnih goriv, spopadle z nepovratnim upadom gospodarske proizvodnje in znižanjem ravni zaposlenosti. Druge sektorje z visoko intenzivnostjo emisij toplogrednih plinov, za katere bi bilo mogoče najti tehnološke alternative ogljično intenzivnim postopkom, da bi se ohranila gospodarska proizvodnja in povečalo zaposlovanje, bo treba namesto tega preoblikovati.

Komisija je že opredelila naslednje potencialne nazadujoče sektorje ali sektorje v preoblikovanju, ki jih bo prizadel prehod na podnebno nevtralnost:

¹⁰ Skupna klasifikacija statističnih teritorialnih enot.

¹¹ Komisija je v okviru postopka evropskega semestra predstavila svoja predhodna stališča o prednostnih naložbenih področjih za SPP v vsaki državi članici (kot so navedena v Prilogi D k poročilu o državah v okviru evropskega semestra iz februarja 2020, glej https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-overview-investment-guidance-just-transition-fund-2021-2027-member-state-annex-d_sl). Komisija končno odločitev o geografskem obsegu sprejme s sprejetjem programov, ki so jim priloženi območni načrti za pravični prehod.

¹² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_sl.

¹³ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-long-term-strategies_sl.

Nazadujoči sektorji (obarvani sivo) in sektorji v preoblikovanju (obarvani oranžno), opredeljeni v prilogah D k poročilu o državah v okviru evropskega semestra iz februarja 2020

Socialni učinki prehoda na podnebno nevtralnost so povezani predvsem z zaposlovanjem ter imajo neposredne posledice za preživljanje gospodinjstev in družin, socialno izključenost in pomembne posledice za enakost spolov. Kar zadeva nazadujoče sektorje v EU, je približno 237 000 ljudi zaposlenih v dejavnostih, povezanih s premogom, skoraj 10 000 ljudi v dejavnostih izkopavanja šote, približno 6 000 ljudi pa v industriji naftnega skrilavca. Številna dodatna posredna delovna mesta so prav tako odvisna od vrednostne verige fosilnih goriv. Industrije z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov prav tako zaposlujejo veliko ljudi. V nekaterih primerih socialni učinki ne bodo povezani z izgubo delovnih mest, temveč z veliko potrebo po prekvalifikaciji ali izpopolnjevanju delavcev v industrijskih sektorjih ter mobilnostjo delavcev, ki bo spremljala potrebne tehnološke preobrazbe. Poleg tega, da ima prehod posledice za delovna mesta, lahko vpliva na dohodke in njihovo porazdelitev, socialno vključenost, povezanost skupnosti, življenjske razmere, energetska revščino, dostop do javnih storitev ali druge socialne vidike.

Gospodarski učinki prehoda se bodo med nazadujočimi sektorji in sektorji v preoblikovanju razlikovali. Zmanjšanje pridobivanja, proizvodnje in uporabe fosilnih goriv je povezano z zaprtjem rudnikov in območij pridobivanja, izgubo sredstev in razgradnjo elektrarn na fosilna goriva. Ocene na primer kažejo, da bo do leta 2030 ukinjena polovica do dve tretjini trenutne proizvodnje energije iz premoga¹⁴. Poleg tega se v nekaterih državah članicah pospešuje izvajanje nacionalnih načrtov za postopno opustitev premoga¹⁵. To zmanjšanje bo imelo zlasti gospodarske učinke na razvoj premogovniških regij, od katerih jih ima večina že nižji

¹⁴ Kapetaki, Z., Alves Dias, P., Conte, A., Kanellopoulos, K., Mandras, G., Medarac, H., Nijs, W., Ruiz, P., Somers, J., Tarvydas, D., *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions* (Nedavni trendi v regijah EU, odvisnih od premoga, šote in naftnega skrilavca), EUR 30618 EN, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-30987-1, doi:10.2760/510714, JRC123508.

¹⁵ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition_sl.

regionalni BDP na prebivalca od nacionalnega povprečja¹⁶. Zapiranje rudnikov in razgradnja elektram na fosilna goriva bosta pomenila povezane strukturne spremembe v povezanih industrijah (npr. proizvodnja rudarske opreme, predelovalne industrije ali promet in logistika). Vplivala bosta tudi na energetske intenzivne industrije, kot je proizvodnja jekla, kar bo še povečalo potrebe po preoblikovanju teh industrij in regij.

Gospodarski učinki na sektorje v preoblikovanju so večinoma povezani z usklajevanjem gospodarskega razvoja in konkurenčnosti s potrebo po znatnem zmanjšanju emisij za prispevanje k energetskim in podnebnim ciljem Unije do leta 2030 ter k cilju podnebne nevtralnosti do leta 2050. Industrija brez proizvodnje energije je leta 2018 prispevala približno 20 % emisij v EU¹⁷. Te emisije so povezane z rabo energije in industrijskimi procesi. Znatno zmanjšanje industrijskih emisij toplogrednih plinov, potrebno za uresničitev ciljev za leti 2030 in 2050¹⁸, bo deloma odvisno od povečanja učinkovitosti, zamenjave goriva in elektrifikacije¹⁹. Zahtevalo pa bo tudi spremembe v vzorcih proizvodnje in uporabo tehnologij, ki se v številnih primerih ne uporabljajo v velikem obsegu, na primer v sektorju cementa, jeklarskem sektorju ali sektorju kemikalij. Za take tehnološke preobrazbe bodo potrebne znatne naložbe, ki bi jih bilo treba začeti izvajati že zdaj, da bi se preprečile odvisnost in nasedle naložbe.

„[O]bravnavanj[e] socialnih, demografskih, gospodarskih, zdravstvenih in okoljskih učinkov prehoda“ (člen 11(2), točka (d), uredbe o SPP).

V nekaterih primerih ima lahko prehod širše **demografske učinke**, ko regija zaradi nazadovanja nekaterih sektorjev postane manj privlačna za življenje in delo. Mladi so lahko posebej prizadeti, in sicer ne samo zato, ker se spopadajo z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti, ampak tudi zato, ker so bolj nagnjeni k selitvi iz regije²⁰. Vendar lahko prehod nesorazmerno prizadene tudi starejše ljudi, manjšine, invalidne delavce in delavce s poklicnimi boleznimi ali drugimi težavami z (duševnim) zdravjem.

Nazadnje je treba obravnavati **okoljske učinke**, povezane s prehodom stran od ogljično intenzivnih dejavnosti ali proizvodnje fosilnih goriv. Zlasti prenehanje dejavnosti pridobivanja, zaprtje rudnikov ali razgradnja nekaterih proizvodnih obratov so lahko povezani z zapuščenimi zemljišči, onesnaženjem tal in vode, geofizikalno nestabilnostjo ali drugimi nevarnostmi za okolje, vključno z **zdravstvenimi tveganji**²¹. Na šotiščih so lahko tudi po prenehanju dejavnosti izkopavanja šote prisotni učinki na degradacijo ekosistemov in njihovo

¹⁶ Alves Dias, P., idr., *EU coal regions: opportunities and challenges ahead* (Premogovniške regije v EU: prihodnje priložnosti in izzivi), EUR 29292 EN, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, 2018, ISBN 978-92-79-89884-6, doi:10.2760/064809, JRC112593.

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/strategies/progress/docs/com_2020_777_en.pdf.

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_sl.

¹⁹ Glej sporočilo z naslovom „Čist planet za vse“ – COM(2018) 773 final (oddelek 4.5 in Priloga 7.6) in oceno učinka, priloženo načrtu za uresničitev podnebnih ciljev do leta 2030 – SWD(2020) 176 final (zlasti Prilogo 9.4.2.7).

²⁰ Nabor orodij v zvezi z mladimi za pravičen prehod (Youth for a Just Transition), https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund.

²¹ Ob upoštevanju načela „onesnaževalec plača“ v skladu s členom 191 PDEU.

sposobnost opravljanja ekosistemskih storitev (vključno z absorpcijo in shranjevanjem ogljika).

Skratka, SPP je osredotočen na tista območja, ki se pri prehodu na podnebno nevtralnost srečujejo z največjimi izzivi. To je treba utemeljiti s trenutno odvisnostjo območij od nazadujočih sektorjev ali sektorjev v preoblikovanju in z načrti za sodelovanje pri prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo v EU. Države članice morajo zlasti dokazati pričakovane spremembe v profilih znanj in spretnosti, potrebnih na lokalnem trgu dela, zmanjšanje števila zaposlenih na področju proizvodnje in uporabe fosilnih goriv ali preoblikovanje proizvodnih procesov industrijskih obratov z največjo intenzivnostjo toplogrednih plinov. Če opredeljena območja vključujejo otoke ali najbolj oddaljene regije, bi bilo treba posebno pozornost nameniti vprašanju, ali je zaradi njihovega posebnega položaja potreben drugačen pristop k obravnavanju socialnih in gospodarskih učinkov prehoda. Zlasti elementov, povezanih z izzivi energetskega prehoda na teh območjih, ni mogoče obravnavati ločeno.

Nazadnje, če država članica (v osnutku območnega načrta za pravični prehod, osnutku programa ali predlagani spremembi obstoječega programa) zahteva vključitev dodatnih območij (v primerjavi s predhodno predlaganim geografskim obsegom ali območnim načrtom za pravični prehod, ki ga je prej sprejela Komisija), bo njena zahteva preučena na podlagi zgoraj opisanih elementov ob upoštevanju opredelitve zajetega območja in prebivalstva, nazadujočih sektorjev ali sektorjev v preoblikovanju, na katere vpliva prehod, negativnih socialno-ekonomskih učinkov, ki jih je treba obravnavati, in skladnosti z opredeljenimi geografskimi prednostnimi nalogami Komisije (vključno z implicitno intenzivnostjo pomoči). Komisija bo s sprejetjem ali spremembo zadevnih programov sprejela uradno stališče o takih zahtevah.

4. PROCES PREHODA IN IZZIVI

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 2 – Specifični cilj Člen 7 – Pogojni dostop do sredstev Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Priloga II – Predloga za območne načrte za pravični prehod Uvodni izjavi 18 in 19
<i>Povezana zakonodaja</i>	
Uredba o upravljanju energetske unije	
Evropska podnebna pravila ²²	

Kot prvi korak pri določanju intervencijske logike SPP na prizadetem območju bi bilo treba v območnem načrtu za pravični prehod podrobno opisati proces prehoda, ki bo izveden na območju za uresničitev podnebno nevtralnega gospodarstva.

²² Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi okvira za doseganje podnebne nevtralnosti in spremembi uredb (ES) št. 401/2009 in (EU) 2018/1999 (evropska podnebna pravila), ki v času priprave tega dokumenta še ni bila objavljena.

„[O]pis procesa prehoda na podnebno nevtravno gospodarstvo na nacionalni ravni, vključno s časovnico ključnih ukrepov za prehod“ (člen 11(2), točka (a), uredbe o SPP).

Vsak območni načrt za pravični prehod bi moral vsebovati opis **procesa prehoda na nacionalni ravni**, vključno s časovnico ključnih ukrepov za prehod na podnebne in energetske cilje za leto 2030²³ ter cilj podnebne nevtralnosti do leta 2050. Ti ukrepi bi morali biti skladni z nacionalnimi energetskimi in podnebnimi načrti ter nacionalnimi dolgoročnimi strategijami, zlasti z načrtovanimi naložbami, časovnim okvirom ključnih ukrepov za prehod, prispevkom k nacionalnim ciljem, cilji, ki jih je treba doseči, in ukrepi, ki jih je treba sprejeti za pravičen prehod²⁴. Upoštevati bi bilo treba najnovejšo posodobljeno različico nacionalnega energetskega in podnebnega načrta ter oceno končnih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov, ki jo je pripravila Komisija, po potrebi vključno z višjimi cilji.

„Podpora SPP bi morala biti pogojena s tem, da se na določenem območju učinkovito izpelje proces prehoda“ (uvodna izjava 18 uredbe o SPP).

V območnem načrtu za pravični prehod bodo morali biti navedeni tudi jasni dokazi glede procesa prehoda in njegovih učinkov **na ravni zadevnega območja** v bližnji prihodnosti (do leta 2030 ali prej). Če (načrtovanega) izvajanja procesa prehoda do leta 2030 na določenem območju ni mogoče dokazati, pripadajoči območni načrt za pravični prehod ne bo popoln.

Vsak območni načrt za pravični prehod bi moral vključevati podroben načrt procesa prehoda na podnebno nevtravno gospodarstvo na nacionalni ravni. Poleg tega nobena negotovost glede nacionalnega procesa prehoda ne odpravi odgovornosti države članice v okviru obveznosti SPP, da določi proces prehoda na ravni območja v skladu z nacionalno zavezo k ciljem za leti 2030 in 2050 (sprejeto v okviru podnebnih pravil EU) z učinkom do leta 2030 ali prej na ravni zadevnega območja. Proces prehoda bi se moral nanašati na časovnico za prenehanje ali znatno zmanjšanje pridobivanja, proizvodnje ali uporabe fosilnih goriv ali časovnico za preoblikovanje dejavnosti, procesov in proizvodov v sektorjih z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov.

Predlogi za razširitev geografskega obsega na območja, kjer do leta 2030 ali prej ni jasnega procesa prehoda s povezanimi negativnimi socialno-ekonomskimi učinki, se ne bi smeli sprejeti.

²³ Člen 2, točka 11, uredbe o upravljanju energetske unije določa energetske in podnebne cilje Unije za leto 2030. Ti vključujejo vsaj 40-odstotno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (z ravni iz leta 1990), vsaj 32-odstotni delež energije iz obnovljivih virov in vsaj 32,5-odstotno izboljšanje energijske učinkovitosti. V okviru evropskega zelenega dogovora evropska podnebna pravila potrjujejo višji podnebni cilj glede vsaj 55-odstotnega zmanjšanja do leta 2030. Komisija je 14. julija 2021 sprejela zakonodajni sveženj „Pripravljeni na 55“, s katerim bo ustrezna podnebna in energetska zakonodaja usklajena z novim ciljem (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_sl#documents). V zvezi s tem je Komisija poudarila, da bi bilo treba do leta 2030 povečati vlogo ponorjev ogljika in da bi moral biti prihodnji predlog Komisije za revizijo sedanje uredbe EU o rabi zemljišč in gozdarstvu v skladu s tem ciljem.

²⁴ Če je za posodobitev nacionalnega energetskega in podnebnega načrta v skladu s členom 14 uredbe o upravljanju energetske unije potrebna revizija območnega načrta za pravični prehod, bo ta revizija opravljena v okviru vmesnega pregleda v skladu s členom 18 uredbe o skupnih določbah.

Na območjih, kjer obstaja negotovost glede izvajanja procesa prehoda zaradi nadaljevanja ali začetka izvajanja dejavnosti v zvezi s fosilnimi gorivi, bi bilo treba za vsak primer posebej oceniti utemeljitev iz osnutka območnega načrta za pravični prehod, pri tem pa upoštevati dva pogoja:

- kar zadeva izvajanje postopnega opuščanja dejavnosti v zvezi s fosilnimi gorivi, Komisija ne bi smela sprejeti območnih načrtov za pravični prehod, ki temeljijo na procesu manjšega ali delnega zmanjšanja dejavnosti v zvezi s fosilnimi gorivi in ustreznih emisij toplogrednih plinov, saj očitno niso v skladu s potjo k uresničitvi ciljev za leti 2030 in 2050. Znatno zmanjšanje emisij pomeni, da se za območje dokaže vsaj sorazmerni prispevek k nacionalnim podnebnim in energetskim ciljem za leto 2030. To mora biti povezano tudi z znatnimi zaposlitvenimi učinki;
- če je na območju, opredeljenem v območnem načrtu za pravični prehod, po začetku veljavnosti uredbe o SPP predviden začetek izvajanja novih zmogljivosti pridobivanja ali proizvodnje, ki temeljijo na tradicionalnih fosilnih gorivih (npr. podelitev dovoljenj ali odprtje novih premogovnikov, obratov za nafto iz skrilavca ali rafinerij)²⁵, zadevna regija na ravni NUTS 3 načeloma ne bi smela imeti dostopa do SPP. V ustrezno utemeljenih okoliščinah, ko lahko država članica dokaže, da take dejavnosti v nobenem gospodarskem sektorju ne bodo negativno vplivale na pot k uresničitvi ciljev za leti 2030 in 2050, določenih z evropskimi podnebnimi pravili, lahko Komisija na podlagi ocene za vsak primer posebej odobri ustrezn program. Kljub temu bi za tako odločitev veljal pogoj, da je bil opredeljen proces prehoda za navedeno območje in da so bili ugotovljeni pomembni socialno-ekonomski učinki podnebnega prehoda.

Določena območja, zajeta v območnih načrtih za pravični prehod, bi morala biti skladna geografska območja, ki čim bolj izražajo funkcionalna ozemeljska gospodarska območja, ki ustrezajo skupnostim, trgov delu in gospodarskim dejavnostim, na katere vplivajo naprave in z njimi povezana podjetja, ki izvajajo dejavnosti v zvezi s fosilnimi gorivi ali industrijske procese z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov. Komisija ne bi smela sprejeti opredelitve območij pod ravno NUTS 3, ki umetno izključujejo območja, da bi se omogočila ohranitev ali povečanje dejavnosti v zvezi s fosilnimi gorivi. Nasprotno pa lahko razmisli o vključitvi območij pod ravno NUTS 3, če prizadete skupnosti, delovna sila in gospodarske dejavnosti tvorijo skladno geografsko enoto, kot je opisano zgoraj.

Podpora iz SPP za regije, ki so močno odvisne od izkopavanja šote, bi morala temeljiti na izvajanju procesa prehoda z učinkom do leta 2030 ali prej na ravni območja, za katero se predloži območni načrt za pravični prehod, na podlagi (1) postopnega opuščanja šote kot vira energije in (2) znatnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov zaradi izkopavanja šote (npr. z izključitvijo najbolj škodljivih praks, podpiranjem razvoja tehnologije, izboljšanjem praks upravljanja in obnovo šotišč)²⁶. Naložbe s podporo iz SPP bi morale spoštovati izvzetje

²⁵ Ti trije sektorji (premog, šota in naftni skrilavec) so izrecno navedeni v uvodni izjavi 2 uredbe o SPP in so podlaga za tri od petih meril, na katerih temeljijo dodelitve sredstev SPP.

²⁶ Šota je fosilno gorivo. Pri njenem zgorevanju nastane znatna količina emisij toplogrednih plinov. Poleg tega so velike količine emisij toplogrednih plinov povezane tudi z izkopavanjem šote in škodo na šotiščih. Iz teh razlogov je bilo pridobivanje šote eno od meril, uporabljenih za metodo dodeljevanja sredstev SPP.

fosilnih goriv²⁷ in zahteve glede okoljske trajnosti v skladu s cilji evropskega zelenega dogovora na področju biotske raznovrstnosti.

„[O]cena izzivov, s katerimi se pri prehodu soočajo najbolj prizadeta območja, če so bila opredeljena, vključno s socialnimi, gospodarskimi in okoljskimi učinki prehoda na podnebno nevtralno gospodarstvo“ (člen 11(2), točka (c), uredbe o SPP).

Enotni specifični cilj SPP je „omogočanj[e] regijam in ljudem, da obravnavajo socialne, zaposlitvene, gospodarske in okoljske učinke, ki jih ima prehod na energetske in podnebne cilje Unije za leto 2030 in na podnebno nevtralno gospodarstvo Unije do leta 2050 na podlagi Pariškega sporazuma“²⁸. Na podlagi načrtovanega procesa prehoda bi bilo treba oceniti **izzive, ki so posledica prehoda na območjih iz območnih načrtov za pravični prehod**. Ta ocena bi morala biti v skladu z evropskim stebrom socialnih pravic. Morala bi biti dovolj natančna, da spoštuje ciljno geografsko osredotočenost SPP. Vključevati bi morala samo tiste izzive, ki so neposredno povezani s preoblikovanjem ali zaprtjem dejavnosti z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov, in bi lahko temeljila zlasti na spodnjih vprašanjih:

- Kakšen je relativni pomen sektorjev v preoblikovanju in/ali nazadujočih sektorjev v regionalnem gospodarstvu? Ali obstajajo dodatni učinki na druge sektorje ali širšo gospodarsko strukturo območja? Ali prehod vpliva na mala in srednja podjetja (MSP) in/ali velika podjetja? Kakšne so možnosti za gospodarsko diverzifikacijo regije? Ali je na območju vzpostavljen ustrezen sistem podpore podjetjem?
- Koliko delovnih mest bi bilo lahko izgubljenih ali prizadetih zaradi preoblikovanja ali zaprtja, tudi zaradi predčasne upokojitve? Kako se to število primerja s skupnim številom zaposlenih na območju, in če je ustrezno, številom zaposlenih glede na določene skupnosti ali podjetja?
- Ali obstaja ocena porazdelitvenega učinka pričakovanih preoblikovanj na različne prizadete dohodkovne skupine? Ali je vzpostavljen ustrezen sistem davkov in socialnih prejemkov za izravnavo morebitnih negativnih porazdelitvenih učinkov na najnižje dohodke?
- Katere potrebe po prekvalifikaciji ali izpopolnjevanju je mogoče ugotoviti ob upoštevanju napovedanega razvoja v sektorjih v preoblikovanju ter potreb po znanju in spretnostih, ki izhajajo iz gospodarske diverzifikacije?
- Kakšne so razvojne potrebe in cilji regionalnih gospodarskih sektorjev, delavcev in lokalnih skupnosti, ki izhajajo iz procesa prehoda?
- Ali je sektor izobraževanja in usposabljanja prilagojen izzivom prehoda? Ali ima vzpostavljene sisteme za izmenjavo informacij s podjetji na območju o njihovih trenutnih in prihodnjih potrebah po znanju in spretnostih? Ali je sistem izobraževanja in usposabljanja samostojen in sposoben, da se pravočasno odzove na potrebe podjetij na območju in potrebe podjetij, ki so morda pripravljena vlagati v območje (tj. da se prilagodijo ali razvijejo učni načrti, programi usposabljanja in učenje na delovnem mestu)? Ali sistemi za usmerjanje, svetovanje in potrjevanje predhodnega učenja

²⁷ SPP ne more podpirati naložb, povezanih s proizvodnjo, predelavo, prevozom, distribucijo, skladiščenjem ali zgorevanjem fosilnih goriv (glej oddelek 5.4).

²⁸ Člen 2 uredbe o SPP.

delujejo v praksi? Ali so lahko dostopni iskalcem zaposlitve? Ali podjetja sama vlagajo v znanja in spretnosti svojih zaposlenih in kako to poteka v praksi? Ali se podatki o znanjih in spretnostih²⁹ dobro uporabljajo?

- Ali ima prehod na podnebno nevtralnost širše socialne učinke, kot so učinki na povezanost skupnosti, življenjske razmere, energetska revščino ali dostop do javnih storitev, ki vplivajo na območje?
- Ali obstaja tveganje upada števila prebivalstva, posebej povezano s prehodom na podnebno nevtralno gospodarstvo, in v katerih segmentih prebivalstva? Ali prehod posebej vpliva na mlade?
- Ali je sektor socialnih storitev prilagojen izzivom prehoda? Ali je sposoben obvladati potencialni pritok „novih strank“? Ali ima sredstva za zagotavljanje novih storitev in posredovanj, ki dopolnjujejo prehod na trgu dela in povezanost upravičencev s trgom dela? Ali ima potrebne protokole za sodelovanje z aktivnimi politikami trga dela ter sektorji usposabljanja in izobraževanja za celovito dopolnjevanje sistema podpore? Ali so na voljo lokalne socialne storitve?
- Ali je treba po prehodu obravnavati negativne okoljske učinke, na primer učinke na kakovost tal ali vode, učinke na stanje ekosistemov ali učinke, povezane s sanacijo zemljišč?

5. VRSTE OPERACIJ, KI BODO PODPRTE ZA PRAVIČNI PREHOD

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 2 – Specifični cilj Člen 8 – Obseg podpore Člen 9 – Izvzetje iz obsega podpore Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Priloga II – Predloga za območne načrte za pravični prehod (oddelek 2) Uvodne izjave 5, 6, 12, 13, 14 in 16
Uredba o skupnih določbah ((EU) 2021/1060) ³⁰	Člen 9 – Horizontalna načela Člen 36 – Tehnična pomoč državam članic Člen 63 – Upravičenost
<i>Povezana zakonodaja</i>	
Direktiva o sistemu EU za trgovanje z emisijami ³¹	

²⁹ Kot so podatki, ki jih zbirajo koalicije za okvir za sektorsko sodelovanje na področju znanj in spretnosti, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1415&langId=en>, spletno orodje centra Cedefop za analizo prostih delovnih mest za Evropo (Online Vacancy Analysis Tool for Europe – OVATE), <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies>, panorama znanj in spretnosti, <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en>, ter nacionalne strategije za znanja in spretnosti, razvite s tehnično pomočjo OECD ob podpori EU, <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/>.

³⁰ Uredba (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko.

³¹ Direktiva 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. oktobra 2003 o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Uniji in o spremembi Direktive Sveta 96/61/ES.

„[U]krepi, ki jih podpira SPP, [bi morali] z ublažitvijo negativnih posledic za zaposlovanje ter s financiranjem diverzifikacije in modernizacije lokalnega gospodarstva, neposredno prispevati k lažšanju učinka prehoda“ (uvodna izjava 5 uredbe o SPP).

Vse dejavnosti, ki jih podpira SPP, morajo biti povezane z njegovim specifičnim ciljem in prispevati k izvajanju območnih načrtov za pravični prehod. Cilj SPP je ublažiti učinke prehoda s podpiranjem najbolj prizadetih območij. S tem spodbuja uravnotežen socialno-ekonomski prehod na teh območjih, s čimer si prizadeva, da bi bilo njihovo gospodarstvo pripravljeno na prihodnost in da bi imeli delavci na teh območjih dostojne priložnosti, iskalci zaposlitve pa podporo. Naložbe v okviru SPP bi morale biti zato osredotočene predvsem na diverzifikacijo lokalnega gospodarstva ter prekvalifikacijo ali izpopolnjevanje delavcev in iskalcev zaposlitve. Podporo lahko prejmejo tudi druge dejavnosti, zajete v tematskem področju uporabe uredbe o SPP, če je njihov prispevek k ublažitvi učinkov prehoda utemeljen v območnem načrtu za pravični prehod.

Vse operacije, ki jih podpira SPP, morajo koristiti območjem iz območnih načrtov za pravični prehod v skladu s členom 63, odstavek 3, uredbe o skupnih določbah.

1.1. Gospodarska diverzifikacija ter znanje in spretnosti

Da bi lahko območja, na katera vpliva prehod, dosegla večjo **gospodarsko diverzifikacijo**, lahko SPP podjetjem in gospodarskim deležnikom zagotovi podporo, kot je podpora za produktivne naložbe³² v MSP (vključno z mikropodjetji in zagonskimi podjetji). Vloga lahko tudi v ustanavljanje novih podjetij, tudi prek podjetniških inkubatorjev in svetovalnih storitev. Ustrezen poudarek bi bilo treba nameniti sektorjem z velikim potencialom za ustvarjanje delovnih mest, da bi se ublažile negativne posledice za zaposlovanje³³, zlasti v sektorjih s potencialom rasti, kot je vrednostna veriga surovin³⁴.

Za ublažitev negativnih posledic za **zaposlovanje** lahko SPP podpira izpopolnjevanje in prekvalifikacijo (vključno z usposabljanjem) delavcev in iskalcev zaposlitve v sektorjih s potencialom za lokalno zaposlovanje (na obstoječa ali novoustvarjena delovna mesta). Podpira lahko tudi pomoč pri iskanju zaposlitve (usmerjanje in svetovanje, ocenjevanje in potrjevanje predhodnega učenja) za iskalce zaposlitve ter njihovo aktivno vključevanje na trg dela. Pomoč iskalcem zaposlitve lahko koristi tudi odpuščenim delavcem, ki so izgubili

³² Produktivne naložbe bi bilo treba razumeti kot naložbe v osnovna sredstva ali nematerialna sredstva podjetij z namenom proizvodnje blaga in zagotavljanja storitev, s čimer se prispeva k bruto investicijam in zaposlovanju.

³³ To lahko vključuje energijsko učinkovitost in energijo iz obnovljivih virov z dokazanim potencialom za ustvarjanje delovnih mest. Glede na poročilo Skupnega raziskovalnega središča (JRC) je potencial za uvajanje tehnologij za čisto energijo, energijsko učinkovitost in ustvarjanje delovnih mest v premogovniških regijah velik. Delovna mesta, ki bodo do leta 2030 verjetno ustvarjena zaradi regionalnega učinka razogljčenja v teh regijah, bi lahko predstavljala vsaj 90 % sedanjih delovnih mest, povezanih s premogom, ta delež pa se bo do leta 2050 povečal na 100 % (Kapetaki, Z., Ruiz, P., idr. (2020), *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth. Deployment potential and impacts* (Tehnologije za čisto energijo v premogovniških regijah: priložnosti za delovna mesta in rast. Potencial za uvajanje in učinki), JRC).

³⁴ COM(2020) 474 final.

službo v sektorjih na območjih iz območnih načrtov za pravični prehod, tudi če ne prebivajo na zadevnem območju. SPP ne more financirati sistemov predčasnega upokojevanja ali sistemov nadomestil za odpuščene delavce.

Gospodarska diverzifikacija in izpopolnjevanje ali prekvalifikacija so povezani s cilji in podporo, ki se zagotavlja s strategijami pametne specializacije (S3). V zvezi s tem je treba zagotoviti skladnost z ustreznimi, posodobljenimi strategijami S3 (kot je določeno v členu 11, odstavek 4, uredbe o SPP), saj mora biti podpora za nove gospodarske dejavnosti po potrebi usmerjena v področja, ki so v teh strategijah opredeljena kot obetavna. Povedano drugače, SPP bi moral podpirati razvojno pot v skladu z endogenim potencialom in zmožnostmi območij.

„Vse podprte dejavnosti bi se morale izvajati ob polnem spoštovanju podnebnih, okoljskih in socialnih zavez ter prednostnih nalog Unije. [...] Naložbe morajo biti, če upoštevamo vse cilje evropskega zelenega dogovora, dolgoročno trajnostne“ (uvodna izjava 12 uredbe o SPP).

Podpora iz SPP za gospodarsko diverzifikacijo je lahko v skladu z zahtevami iz uredbe o skupnih določbah³⁵ usmerjena samo v dejavnosti, ki so v skladu s cilji evropskega zelenega dogovora. Poleg naložb, ki so v skladu z Uredbo izvzete (glej oddelek 5.4), je evropski zeleni dogovor namenjen tudi preprečevanju podpiranja gospodarskih dejavnosti, ki bi bistveno škodovala okoljskim ciljem (vključno z blažitvijo podnebnih sprememb), kot je netrajnostna biomasa. Zato je treba pri obravnavi podpore iz SPP za druge gospodarske dejavnosti take dejavnosti skrbno oceniti, da se ugotovi, ali dosega cilje iz uredbe o SPP, spoštuje načelo, da se ne škoduje bistveno, in se izogibajo odvisnosti od poti, ki niso združljive s podnebno nevtralnostjo.

1.2. Druge upravičene dejavnosti

Medtem ko bi moral SPP podpirati predvsem gospodarsko diverzifikacijo in ukrepe za obravnavo negativnih zaposlitvenih učinkov, so upravičene tudi **druge dejavnosti**. Med njimi so raziskave in inovacije, naložbe v energijsko učinkovitost in energijo iz obnovljivih virov, pametna in trajnostna lokalna mobilnost, digitalizacija, obnova tal³⁶, krožno gospodarstvo in socialna infrastruktura za potrebe ustanov za varstvo otrok in oskrbo starejših ter v centrih za usposabljanje, vključno z lokalnimi socialnimi storitvami, kot je določeno v členu 8, odstavek 2, uredbe o SPP. Te dejavnosti se lahko štejejo za prednostne naloge za podporo iz SPP na določenem območju, (1) če so neposredno povezane s specifičnim ciljem SPP (kot je določeno v členu 8, odstavek 1, uredbe o SPP, glej zgoraj) in (2) če jasno prispevajo k izvajanju območnega načrta za pravični prehod. To pomeni, da je treba naložbe na teh področjih utemeljiti z njihovim prispevkom k blažitvi učinkov prehoda in njihovo povezavo z izzivi prehoda, opredeljenimi v območnem načrtu za pravični prehod.

³⁵ Člen 9, odstavek 1, uredbe o skupnih določbah.

³⁶ Kar zadeva dejavnosti iz člena 8(2), točka (i), bi morale države članice potrditi, da dejavnosti ni mogoče v celoti ali delno izvesti na stroške onesnaževalca v skladu z obstoječimi pravnimi obveznostmi, ki veljajo za onesnaževalca, na primer v skladu s pogoji iz okoljevarstvenega dovoljenja ali obveznostmi izvajalcev iz direktive o okoljski odgovornosti (2004/35/ES).

Kadar ni mogoče utemeljiti, da naložbe pomagajo ublažiti učinke prehoda in da so povezane z izzivi prehoda, opredeljenimi v območnem načrtu za pravični prehod (npr. če naložbe niso namenjene gospodarski diverzifikaciji ali drugim izzivom, ki jih prinaša prehod, ampak naj bi neposredno prispevale k ciljem politik glede inovacij, energije, mobilnosti, digitalizacije, okolja, izobraževanja in usposabljanja ali socialnega vključevanja), bi bilo treba preučiti možnost uporabe drugih virov financiranja, ki niso SPP (glej oddelek 8).

Nazadnje lahko SPP podpira tudi **tehnično pomoč**. To vključuje ukrepe, potrebne za učinkovito upravljanje in uporabo SPP, tudi za krepitev zmogljivosti partnerjev ter zagotavljanje financiranja nalog, kot so priprava, usposabljanje, upravljanje, spremljanje, vrednotenje, prepoznavnost in komuniciranje.

1.3. Naložbe v velika podjetja in dejavnosti EU ETS

Za reševanje ustrezno utemeljenih izzivov prehoda na določenem območju lahko SPP pod nekaterimi pogoji zagotovi podporo velikim podjetjem in naložbam v industrijskih obratih, ki zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov iz dejavnosti iz Priloge I k direktivi o sistemu EU za trgovanje z emisijami (EU ETS)³⁷, medtem ko taka podpora v skladu z določbami o Evropskem skladu za regionalni razvoj in Kohezijskem skladu ni mogoča. Ko se načrtuje taka podpora, je treba v območne načrte za pravični prehod vključiti seznam operacij, ki je v primeru velikih podjetij samo okviren³⁸.

Velika podjetja (podjetja, ki niso MSP) lahko v zelo omejenih primerih prejmejo podporo iz SPP za produktivne naložbe na območjih, ki so v skladu s členom 107(3), točki (a) in (c), PDEU opredeljena kot območja, ki prejemajo pomoč. V skladu s členom 8(2), drugi pododstavek, in členom 11(2), točka (h), uredbe o SPP je treba v območnem načrtu za pravični prehod dokazati, da take naložbe izpolnjujejo vse štiri naslednje pogoje:

1. potrebne so za izvajanje območnega načrta za pravični prehod;
2. prispevajo k prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo do leta 2050 in okoljskim ciljem, povezanim z njim;
3. njihova podpora je potrebna za ustvarjanje delovnih mest na opredeljenem območju;
4. ne vodijo k premestitvi, kot se zahteva s členom 66 uredbe o skupnih določbah.

Javna podpora velikim podjetjem za produktivne naložbe je dovoljena, če izpolnjuje pogoje iz smernic o regionalni državni pomoči, veljavnih od leta 2022³⁹.

Na območjih „a“ je dovoljena javna podpora velikim podjetjem za začetne naložbe.

Na območjih „c“ je podpora velikim podjetjem za produktivne naložbe načeloma omejena le na začetne naložbe, s katerimi se ustvari nova gospodarska dejavnost. Če pa je naložba namenjena diverzifikaciji proizvodnje obrata z uvedbo izdelkov, ki se v obratu prej niso

³⁷ Direktiva 2003/87/ES.

³⁸ V primeru podpore za produktivne naložbe velikih podjetij na območjih „c“, ki prejemajo pomoč, pa je treba operacije v skladu s smernicami o regionalni pomoči izrecno navesti na seznamu v območnem načrtu za pravični prehod, da bi lahko prejele podporo.

³⁹ Vsaka podpora iz SPP, dodeljena pred 31. decembrom 2021, mora biti v skladu z veljavnimi smernicami o regionalni državni pomoči.

proizvajali, ali bistveni spremembi celotnega postopka proizvodnje izdelkov, na katere se nanaša naložba v obrat, je podpora velikim podjetjem dovoljena tudi na območjih „c“, če so izpolnjeni vsi trije naslednji pogoji:

1. regionalna pomoč zadeva začetno naložbo na območju, določenem za sofinancirano podporo iz SPP, na območju „c“ z BDP na prebivalca pod 100 % povprečja EU-27;
2. naložba in upravičenec sta opredeljena v območnem načrtu države članice za pravični prehod, ki ga je odobrila Komisija, in
3. SPP krije državno pomoč za naložbo do najvišjega dovoljenega zneska.

V območnem načrtu za pravični prehod bi bilo treba utemeljiti potrebnost take podpore na podlagi analize vrzeli, ki dokazuje, da bi pričakovana izguba delovnih mest brez te naložbe presegla pričakovano število novih delovnih mest. Analiza vrzeli bi morala vključevati ocenjeno razliko med pričakovanimi izgubami delovnih mest in morebitnimi novimi delovnimi mesti, ustvarjenimi s podporo iz SPP (npr. naložbe v gospodarsko diverzifikacijo za MSP). Navedeno morebitno ustvarjanje delovnih mest lahko temelji na dokazih o preteklem ustvarjanju delovnih mest v MSP na območju, analizi trenutnega števila zaposlenih v MSP v regiji, raziskavah o možnostih zaposlovanja ali drugih metodologijah.

V industrijskih obratih lahko SPP podpira **naložbe za doseganje zmanjšanja emisij toplogrednih plinov iz dejavnosti, navedenih v direktivi o EU ETS**, pri čemer mora biti izpolnjenih več pogojev. V skladu s členom 8(2), tretji pododstavek, in členom 11(2), točka (i), uredbe o SPP je treba v območnem načrtu za pravični prehod dokazati, da take naložbe izpolnjujejo vse tri naslednje pogoje:

1. prispevajo k prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo;
2. vodijo v znatno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, ki je precej pod ustreznimi referenčnimi vrednostmi, določenimi za brezplačno dodelitev na podlagi direktive o EU ETS, in
3. potrebne so za zaščito znatnega števila delovnih mest na določenem območju.

Naložbe za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz dejavnosti EU ETS niso omejene na območja, ki so v skladu s členom 107(3), točki (a) in (c), PDEU opredeljena kot območja, ki prejemajo pomoč.

Naložbe v take dejavnosti, izvedene v navedeni namen, bi morale biti v skladu z dolgoročnim ciljem EU, da do leta 2050 postane podnebno nevtralna. Glede na dolge naložbene cikle v industriji bi morale biti naložbe primerne za prihodnost in ne bi smele povzročiti „odvisnosti od ogljika“ ali nasedlih naložb. Konkretno to pomeni, da bi morale naložbe v dejavnosti EU ETS, ki jih podpira SPP, voditi do velikih sprememb v smeri podnebno nevtralnih operacij. Nasprotno pa SPP ne more podpirati niti naložb, ki vodijo le do postopnih izboljšav pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov brez bistvenih sprememb podnebno nevtralnih operacij, niti naložb, ki so se že začele izvajati zaradi sistema EU ETS (npr. optimizacija postopkov, izboljšana energijska učinkovitost ali rekuperacija toplote).

Če naložba vodi v znatno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, ki je precej pod ustreznimi referenčnimi vrednostmi v okviru sistema EU ETS, določenimi za brezplačno dodelitev na podlagi direktive o EU ETS⁴⁰, emisije toplogrednih plinov tudi ne bi smele biti večje od povprečnih emisij 10 % najučinkovitejših naprav, vključenih v sistem EU ETS. Primeri naložb v zvezi z industrijskimi postopki, ki bi se lahko upoštevale, so zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida, elektrifikacija postopkov in uporaba vodika. V energetske sektorju je podpora iz SPP za dejavnosti EU ETS omejena z izvzetjem podpore za dejavnosti, povezane s fosilnimi gorivi (glej člen 9, točka (d), in oddelek 5.4), in z dejstvom, da ni ustreznih referenčnih vrednosti za navedeni sektor.

Območni načrt za pravični prehod bi moral s primerjavo trenutne intenzivnosti emisij (emisije na enoto proizvedenega izdelka) s pričakovanim izboljšanjem in primerjavo končne intenzivnosti emisij z veljavnimi referenčnimi vrednostmi pokazati, kako bi naložbe vodile v znatno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, ki bi bilo precej pod ustreznimi referenčnimi vrednostmi. V njem bi moralo biti navedeno tudi, kako bi ta načrt zagotovil napredek zadevnega obrata pri prehodu na podnebno nevtralne operacije. Operacije, ki izhajajo iz tega, morajo biti v skladu s pravili EU o državni pomoči.

Nazadnje bi bilo treba v območnem načrtu za pravični prehod dokazati, da so naložbe v dejavnost EU ETS potrebne za zaščito znatnega števila delovnih mest. Število zaščitenih delovnih mest bi bilo treba oceniti za vsak primer posebej glede na delovno intenzivnost proizvodnje v zadevnih gospodarskih subjektih, posebne tehnološke značilnosti sektorja in razmere na trgu dela na zadevnih območjih.

1.4. Izvzete naložbe

Ker uredba o SPP vsebuje izčrpen seznam upravičenih naložb v dejavnosti, ki so v skladu s specifičnim ciljem SPP, naložbe v dejavnosti, ki ne spadajo na to področje uporabe, ne morejo prejeti podpore.

Poleg tega so s členom 9 uredbe o SPP iz obsega podpore izrecno izvzete naslednje naložbe:

- naložbe v razgradnjo ali gradnjo jedrskih elektrarn;
- naložbe v proizvodnjo, predelavo ter trženje tobaka in tobачnih izdelkov;
- naložbe v podjetja v težavah, kakor so opredeljena v členu 2, točka 18, Uredbe Komisije (EU) št. 651/2014⁴¹, razen če je to odobreno na podlagi začasnih pravil o državni pomoči, določenih zaradi obravnavanja izjemnih okoliščin, ali v okviru pomoči *de minimis* za podporo naložbam, s katerimi se v sklopu procesa energetskega prehoda znižujejo stroški za energijo;
- naložbe, povezane s proizvodnjo, predelavo, prevozom, distribucijo, skladiščenjem ali zgorevanjem fosilnih goriv.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/allowances/industrial_en.

⁴¹ Uredba Komisije (EU) št. 651/2014 z dne 17. junija 2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive z notranjim trgovom pri uporabi členov 107 in 108 Pogodbe (UL L 187, 26.6.2014, str. 1).

Izvetje fosilnih goriv omejuje potencialne naložbe v vodik, ki temelji na fosilnih gorivih. Proizvodnja obnovljivega vodika spada na področje uporabe SPP in se lahko podpre⁴². Za proizvodnjo katere koli druge vrste vodika velja izvetje fosilnih goriv, zato je ni mogoče podpreti. Poleg tega so izvzete vse naložbe v tehnologije „čistega“ premoga, proizvodnjo koksa ali druge postopke, ki vključujejo premog. Naložbe v zajemanje in uporabo metana, sproščenega iz delujočih premogovnikov, niso upravičene, ker je ta metan fosilnega izvora⁴³. Podobno naložbe v stranske proizvode iz fosilnih goriv ali v neenergetsko rabo fosilnih goriv (npr. stranske proizvode iz nafte iz skrilavca ali pepela naftnega skrilavca) niso upravičene, če jih ni mogoče tehnično ločiti od tekoče proizvodnje samega fosilnega goriva.

Izvetje fosilnih goriv omejuje tudi potencialno podporo za dejavnosti EU ETS. Na primer, zamenjava kotlov v industrijskih obratih z učinkovitejšimi, optimizacija plavža in namestitvev sistemov za rekuperacijo toplote, če taka toplota nastaja s sežiganjem fosilnih goriv, morda ne bodo prejele podpore iz SPP. Poleg tega je podpora za proizvodnjo energije in toplote izvzeta, če zajema nadaljnjo uporabo fosilnih goriv. Zaradi izvetja predelave fosilnih goriv⁴⁴ niso upravičene niti naložbe za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v rafinerijah fosilnih goriv. Edina izjema pri tem bi bila popolno preoblikovanje rafinerije v biorafinerijo (tj. obrat za predelavo oljnih ostankov, trajnostnih rastlinskih olj/energijskih poljščin itd.). Medtem ko je predelava fosilnih goriv izvzeta, bi lahko bila uporaba tehnologij za zmanjševanje emisij, kot sta zajemanje in shranjevanje ogljika, v industrijskih obratih, ki spadajo na področje uporabe direktive o EU ETS (tudi za proizvodnjo nizkoogljivega vodika za industrijsko uporabo), upravičena, če so emisije precej pod ustreznimi referenčnimi vrednostmi.

„[S]anacija in posodobitev omrežij za daljinsko ogrevanje z namenom izboljšanja energetske učinkovitosti sistemov daljinskega ogrevanja in naložbe v proizvodnjo toplote, če so [te naložbe] oskrbovane izključno z obnovljivimi viri energije“ (člen 8(2), točka (g), uredbe o SPP).

Podpora iz SPP za naložbe v sisteme **daljinskega ogrevanja** je prav tako omejena. Zlasti so v skladu s členom 8(2), točka (g), uredbe o SPP naložbe v proizvodnjo toplote možne le, če temeljijo izključno na obnovljivih virih energije in so v skladu z zahtevami direktive o energiji iz obnovljivih virov. V zvezi s tem naložbe v proizvodnjo toplote, ki temelji na fosilnih gorivih, ali pridobivanje energije iz odpadkov, povezano z daljinskim ogrevanjem, ne morejo prejeti podpore iz SPP. Sanacija in posodobitev omrežij za daljinsko ogrevanje (ki na primer vključujeta dela na ceveh brez spreminjanja vira toplote) sta možni, če take naložbe vodijo v izboljšanje energetske učinkovitosti sistemov daljinskega ogrevanja. Prednost bi bilo

⁴² Obnovljivi vodik (imenovan tudi zeleni vodik ali čisti vodik) je vodik, pridobljen z elektrolizo vode (v elektrolizatorju na električno energijo) in električno energijo iz obnovljivih virov. Pridobiva se lahko tudi z reformingom bioplina (namesto zemeljskega plina) ali biokemično pretvorbo biomase, če je to v skladu s trajnostnimi zahtevami („Strategija za vodik za podnebno nevtralno Evropo“ – COM(2020) 301 final).

⁴³ To pa ne bi smelo veljati za naložbe, namenjene preprečevanju ali zmanjšanju emisij metana iz zaprtih premogovnikov ter črpališč nafte in plina (ali tistih, ki so v postopku zapiranja) v okviru sanacijskih ukrepov, kadar obstaja jasno tveganje za uhajanje metana ali kadar ni druge možnosti za preprečitev uhajanja metana.

⁴⁴ To torej vključuje tudi vsako uporabo zajemanja in shranjevanja ogljika ali pirolize pri proizvodnji vodika za uporabo v rafinerijah, ki temeljijo na fosilnih gorivih.

treba dati tistim naložbam, ki uporabljajo celosten pristop in s katerimi se sistemi daljinskega ogrevanja spremenijo v učinkovito daljinsko ogrevanje v skladu z direktivo o energijski učinkovitosti⁴⁵. Kot velja za vso podporo iz SPP za podjetja, morajo biti naložbe v sisteme daljinskega ogrevanja in hlajenja v skladu s pravili EU o državni pomoči.

⁴⁵ „[U]činkovito daljinsko ogrevanje in hlajenje“ pomeni sistem daljinskega ogrevanja ali hlajenja, pri katerem se uporablja vsaj 50 % energije iz obnovljivih virov, 50 % odvečne toplote, 75 % toplote iz soproizvodnje ali 50 % kombinacije take energije in toplote (člen 2, točka 41, direktive o energijski učinkovitosti).

6. NAČRTOVANJE

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 10 – Načrtovanje sredstev SPP Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Uvodna izjava 17
Uredba o skupnih določbah ((EU) 2021/1060)	Člen 8 – Partnerstvo in upravljanje na več ravneh Člen 22 – Vsebina programov Člen 27 – Prerazporeditev sredstev iz ESRR in ESS+ v SPP

SPP se tako kot drugi skladi kohezijske politike izvaja v okviru deljenega upravljanja. Komisija in vsaka država članica morajo sprejeti sporazum o partnerstvu in enega ali več programov. Države članice lahko pripravijo samostojen program SPP ali pa lahko sredstva SPP načrtujejo znotraj ene ali več namenskih prednostnih nalog v okviru programov, ki jih podpira ESRR, Kohezijski sklad ali ESS+. Ena prednostna naloga bi morala ustrezati enotnemu specifičnemu cilju SPP.

Območni načrti za pravični prehod bodo predloženi kot del programa ali kot zahteva za njegovo spremembo. Nato bodo ocenjeni v okviru standardnega postopka ocenjevanja za program. Države članice bodo območne načrte za pravični prehod skupaj s programi predložile v sprejetje, če so navedeni načrti dovršeni in popolni. To pomeni, da se lahko sredstva SPP vključijo prek spremembe programa, da se zagotovi več časa za oblikovanje območnega načrta za pravični prehod in da se preprečijo zamude v rednem postopku sprejetja.

En območni načrt za pravični prehod se lahko nanaša na eno ali več upravičenih območij. Države članice morajo določiti strukturo svojega območnega načrta za pravični prehod, vključno z njegovo povezavo s programi, ki jih podpira SPP. V najboljšem primeru bi moral en območni načrt za pravični prehod ustrezati enemu programu. Če se podpora iz SPP v državi članici zagotavlja prek več programov, bi moral torej vsak od programov vključevati območni načrt za pravični prehod, ki ustreza območju ali območjem SPP, ki pripadajo določenemu programskemu območju. Če želi država članica vzpostaviti samostojen program za vsa upravičena območja SPP, jih lahko združi v en območni načrt za pravični prehod, da prikaže njihove značilnosti v istem nacionalnem okviru. Države članice lahko predložijo tudi en program z več območnimi načrti za pravični prehod ali pa lahko en območni načrt za pravični prehod ustreza več programom⁴⁶.

⁴⁶ Kadar en območni načrt za pravični prehod ustreza več programom, je treba upoštevati dve posledici. Prva je, da lahko povezanost območnega načrta za pravični prehod z več programi povzroči težave pri zaporednih spremembah različnih programov, če se območni načrt za pravični prehod spremeni. Druga pa je, da bi lahko tak položaj povzročil težave z lastništvom, če organ, ki upravlja program, ni organ, odgovoren za oblikovanje, spremljanje in ocenjevanje območnih načrtov za pravični prehod.

Komisija bo pri ocenjevanju območnih načrtov za pravični prehod posebno pozornost namenila naslednjima primeroma:

- območni načrti za pravični prehod, ki zajemajo naložbe SPP v okviru več programov: ti območni načrti za pravični prehod bodo ocenjeni le enkrat v okviru prvega programa, poslanega Komisiji, razen če bo država članica nadalje spremenila svoj območni načrt za pravični prehod. Komisija bo kljub temu preverila, ali so elementi katerega koli drugega programa, specifični za SPP, skladni z območnim načrtom za pravični prehod;
- dosledna ocena oddelka 1.1 območnega načrta za pravični prehod o prehodu na podnebno nevtravno gospodarstvo: če je ustrezno, bi moral biti ta del nacionalnega procesa prehoda enak v vsakem območnem načrtu za pravični prehod, ki ga predloži ista država članica.

Države članice lahko sočasno in integrirano obravnavajo različne razvojne izzive in potrebe, povezane z gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi razsežnostmi procesa preoblikovanja na območju, kot je pojasnjeno v povezanem območnem načrtu za pravični prehod. Za ohranitev tega območnega in integriranega pristopa bi se morale države članice izogibati delitvi prednostnih nalog SPP med naložbami vrste ESRR in naložbami vrste ESS+ ali razdelitvi sredstev SPP med programi ESRR in ESS+.

Prednostna naloga SPP bo obsegala sredstva SPP ter tista sredstva iz ESRR in ESS+, ki se prostovoljno prerazporedijo v skladu s členom 27 uredbe o skupnih določbah in členom 10, odstavek 2, uredbe o SPP. Upoštevati bi bilo treba naslednje tri omejitve prerazporeditve:

- na ravni države članice (člen 27 uredbe o skupnih določbah):
 - skupni znesek sredstev ESRR in ESS+, prerazporejen v SPP, ne bi smel presegati trikratnega zneska podpore iz SPP iz večletnega finančnega okvira;
 - sredstva, prerazporejena iz ESRR ali ESS+, ne bi smela presegati 15 % zadevne dodelitve iz ESRR in ESS+ zadevnim državam članicam;
- na ravni programa (člen 10, odstavek 2, uredbe o SPP): na ravni prednostne naloge SPP skupni znesek sredstev ESRR in ESS+, prerazporejen v SPP, ne bi smel presegati trikratnega zneska podpore iz SPP za navedeno prednostno nalogo (samo sredstva iz večletnega finančnega okvira).

7. PARTNERSTVO

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Priloga II – Predloga za območne načrte za pravični prehod Uvodni izjavi 15 in 18
Uredba o skupnih določbah ((EU) 2021/1060)	Člen 8 – Partnerstvo in upravljanje na več ravneh
<i>Povezana zakonodaja</i>	
Direktiva o strateški presoji vplivov na okolje ⁴⁷	

Sodelovanje in zavezanost javnosti in vseh deležnikov sta ključna za uspeh SPP in vseh pobud v okviru evropskega zelenega dogovora. Komisija je decembra 2020 vzpostavila evropski podnebni pakt, da bi združila ljudi, skupnosti in organizacije pri pospeševanju podnebnih ukrepov in ustvarjanju bolj zelene Evrope⁴⁸. Podnebni pakt zagotavlja prostor, kjer se lahko različni deležniki in civilna družba povežejo, skupaj razvijajo in izvajajo podnebne rešitve ter jih spremenijo v zaveze glede podnebnih ukrepov. Podobno bo Konferenca o prihodnosti Evrope⁴⁹, ki se je začela izvajati aprila 2021, zagotovila konkretna priporočila za evropske izzive in prednostne naloge, zlasti prek novoustanovljenih državljskih forumov, na katerih bodo državljanke in državljanji z vse celine v živo razpravljali drug z drugim. Ena od prednostnih nalog je zagotoviti pravičen in vključujoč prehod.

Načelo partnerstva, ki je ključna značilnost kohezijske politike, je izjemno pomembno za SPP. Uredba o skupnih določbah določa, da države članice organizirajo celovito partnerstvo, v katero so vključeni vsaj regionalni in lokalni organi, ekonomski in socialni partnerji, civilna družba (kot so okoljski partnerji, nevladne organizacije) ter raziskovalne ustanove in univerze⁵⁰. Ti partnerji bi morali biti vključeni tudi v celotno pripravo, izvajanje in vrednotenje programov SPP in območnih načrtov za pravični prehod. To partnerstvo bi moralo biti vzpostavljeno v skladu s kodeksom dobre prakse, ki ga določi Komisija⁵¹. Poleg tega bo v okviru strateške presoje vplivov na okolje za programe, ki vključujejo SPP, opravljen postopek javnega posvetovanja.

„Države članice skupaj z ustreznimi lokalnimi in regionalnimi organi zadevnih območij pripravijo enega ali več območnih načrtov za pravični prehod“ (člen 11, odstavek 1, uredbe o SPP).

Območni načrti za pravični prehod lahko kažejo in obravnavajo dejansko stanje na terenu in vplivajo na pravični prehod le, če so vključeni vsi ustrezni nacionalni, regionalni in lokalni

⁴⁷ Direktiva 2001/42/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje.

⁴⁸ https://europa.eu/climate-pact/index_sl.

⁴⁹ <https://futureu.europa.eu/?locale=sl>.

⁵⁰ Člen 8 uredbe o skupnih določbah.

⁵¹ Delegirana uredba (EU) št. 240/2014.

deležniki, ki prevzamejo odgovornost za prehod na svojem območju. Lokalni deležniki, vključno z ekonomskimi in socialnimi partnerji (kot so sindikati, vključno s tistimi, ki zastopajo rudarje v premogovnikih), in organi, ki zastopajo civilno družbo (vključno z mladinskimi organizacijami, okoljskimi nevladnimi organizacijami itd.), bi morali biti v celoti vključeni v razpravo o prihodnosti svojih območij. Da bi taki deležniki ustrezno in dejavno pomagali v fazah izvajanja, spremljanja in vrednotenja, bi morali biti vključeni kot člani odborov za spremljanje v okviru ustreznih programov. Poleg tega bi morali imeti lastne lokalne ureditve za spremljanje izvajanja območnih načrtov za pravični prehod.

Da bi se obravnavala poseben položaj in vloga, ki ju imajo ženske pri prehodu na podnebno nevtralno gospodarstvo, bi bilo treba spodbujati **enakost spolov**. Udeležba žensk na trgu dela in njihovo podjetništvo ter enako plačilo imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju enakih možnosti. SPP bi moral posebno pozornost nameniti tudi ranljivim skupinam, ki zaradi škodljivih vplivov prehoda še posebej trpijo, kot so invalidni delavci.

Bistveno je, da mladi dejavno sodelujejo pri upravljanju SPP. Na prihodnost pripravljenega gospodarstva ni mogoče vzpostaviti brez vključevanja tistih, ki bodo živeli v prihodnosti in jo oblikovali. SPP je namenjen ustvarjanju nove ekonomske in socialne prihodnosti za ta območja, mladi pa morajo pri tem imeti dejavno vlogo⁵².

V zvezi s posebno vlogo deležnikov pri načrtovanju in izvajanju SPP bi bilo treba upoštevati naslednje:

- usposobljenost različnih ravni organov za izvajanje posebnih vrst dejavnosti iz člena 8, odstavek 2, uredbe o SPP;
- možnost dejavnega sodelovanja lokalnih in regionalnih deležnikov pri načrtovanju in izvajanju SPP;
- potrebo po dopolnjevanju ukrepov na prizadetih območjih;
- upravne zmogljivosti različnih organov za izvajanje in načrtovanje SPP.

Poleg tega bi bilo treba ustrezno pozornost nameniti pravnim zahtevam v zvezi z makroregionalnim, medregionalnim, čezmejnim in transnacionalnim sodelovanjem v skladu s členom 22(3)(a), točka (i), in členom 22(3)(d), točka (vi), uredbe o skupnih določbah, saj bodo različne vrste sodelovanja med prizadetimi območji omogočile skupno reševanje nekaterih izzivov, povezanih s prehodom, in skupno izkoriščanje povezanih priložnosti.

„Komisija [bi morala] vzpostaviti platformo za pravični prehod, ki bi na podlagi obstoječe platforme za premogovniške regije v prehodu omogočila dvostransko in večstransko

⁵² Nabor orodij v zvezi z mladimi za pravičen prehod (Youth for a Just Transition) ponuja podporo pri tem, kako vključiti mlade v izvajanje SPP; glej https://ec.europa.eu/regional_policy/sl/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund. Poleg tega bi lahko tako vključevanje temeljilo na obstoječih strukturah za vključevanje mladih, na primer na mrežah mladih v programih Interreg in makroregionalnih strategijah, pobudi Interreg za mlade prostovoljce ter mladih, ki so se zavezali, da bodo nadalje ukrepali na podlagi Manifesta mladih za mlade za oblikovanje evropske politike sodelovanja in njegovih priporočil glede vključevanja mladih. Za več podrobnosti glej https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/youth_manifesto_interreg_sl.pdf.

izmenjavo pridobljenih izkušenj in najboljših praks v vseh prizadetih sektorjih“ (uvodna izjava 18 uredbe o SPP).

Platforma za pravični prehod je bila vzpostavljena za podporo vsem deležnikom pri dostopu do razpoložljive podpore. Organizirani so redni dogodki za izmenjavo znanja in dobrih praks, za podporo krepitvi zmogljivosti ter dvostranski in večstranski izmenjavi mnenj med vsemi prizadetimi sektorji ter za svetovanje o pravičnem prehodu, namenjeno organom in deležnikom, ki sodelujejo pri dejavnostih, povezanih z mehanizmom za pravični prehod. Platforma vključuje tudi namensko spletno stran in kontaktni obrazec⁵³.

Platforma za pravični prehod temelji na pobudi za premogovniške regije v prehodu, ki bo ohranila namenski delovni postopek za premogovniške in šotne regije ter regije naftnega skrilavca po vsej EU, in jo razširja⁵⁴. Zagotavlja tudi svetovanje v več delovnih skupinah, namenjenih vključevanju deležnikov in specifičnim ogljično intenzivnim sektorjem, tj. jeklarskemu sektorju, sektorju cementa in sektorju kemikalij.

Poleg tega namerava Komisija v okviru platforme ustvariti podatkovno zbirko o projektih in strokovnjakih, da bi vzpostavila mrežo za države članice, regije in deležnike, v kateri bodo ti lahko delili svoje mnenje in dobre prakse ter pomagali ustvariti trajnostni nabor projektov.

Načeloma bo platforma za pravični prehod zagotavljala pomoč regijam, opredeljenim v območnih načrtih za pravični prehod. Druge regije so lahko za olajšanje izmenjave mnenj in seznanjanja s politiko povabljeni k sodelovanju pri delu platforme, vključno z regijami, ki sodelujejo v pobudi za premogovniške regije v prehodu, vendar ne prejemaajo podpore iz SPP.

8. DOPOLNJEVANJE

<i>Ustrezne določbe zakonodaje</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Členi, uvodne izjave ali priloge</i>
Uredba o Skladu za pravični prehod ((EU) 2021/1056)	Člen 11 – Območni načrt za pravični prehod Priloga II – Predloga za območne načrte za pravični prehod Uvodni izjavi 4 in 7
Uredba o skupnih določbah ((EU) 2021/1060)	Člen 11 – Vsebina sporazuma o partnerstvu Člen 22 – Vsebina programov
<i>Povezana zakonodaja</i>	
Uredba o programu InvestEU ⁵⁵	
Uredba o instrumentu za posojila v javnem sektorju ⁵⁶	

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism/just-transition-platform_sl.

⁵⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_sl.

⁵⁵ Uredba (EU) 2021/523 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. marca 2021 o vzpostavitvi programa InvestEU in spremembi Uredbe (EU) 2015/1017.

⁵⁶ Uredba (EU) 2021/1229 Evropskega parlamenta in Sveta o instrumentu za posojila v javnem sektorju v okviru Mehanizma za pravični prehod.

„Kadar nameravajo države članice izrabiti možnost prejemanja podpore v okviru drugih stebrov mehanizma za pravični prehod, se v območnem načrtu za pravični prehod določijo sektorji in tematska področja, ki bodo predvidoma podprti v okviru teh stebrov“ (člen 11, odstavek 5, uredbe o SPP).

Mehanizem za pravični prehod je – poleg SPP (steber 1) – sestavljen iz namenskega programa v okviru programa InvestEU (steber 2) in instrumenta za posojila v javnem sektorju (steber 3). Ta druga dva stebra bosta mobilizirala dodatne naložbe v korist območij pravičnega prehoda, tako da bosta privabila zasebne naložbe in spodbudila javne naložbe. Dostop do stebrov 2 in 3 se omogoči na podlagi območnih načrtov za pravični prehod, v katerih mora biti navedeno dopolnjevanje med stebri, pa tudi sektorji in dejavnosti, ki jih bosta podpirala stebra 2 in 3. Projekti, ki jih podpirata stebra 2 in 3, so lahko zunaj območij iz območnih načrtov za pravični prehod, če koristijo upravičenim območjem, tako da pomagajo zadovoljiti razvojne potrebe, ki izhajajo iz prehoda, kot je določeno v območnem načrtu za pravični prehod^{57, 58}. Stebra 2 in 3 imata svojo pravno podlago, ki opredeljuje upravičenost naložb.

Komisija bo v okviru stebra 2 mehanizma za pravični prehod vzpostavila **namenski program za pravični prehod** v okviru programa InvestEU. Program InvestEU je proračunsko jamstvo, zagotovljeno izvajalskim partnerjem. Skupina EIB bo izkoristila večji del jamstva EU, vendar lahko druge mednarodne finančne institucije in nacionalne spodbujevalne banke prav tako izkoristijo razpoložljiva sredstva. Program za pravični prehod bi moral podpirati ekonomsko vzdržne naložbe zasebnega in javnega sektorja, usklajene s cilji pravičnega prehoda, in se lahko izvaja s katerim koli finančnim produktom v okviru štirih sklopov politike InvestEU⁵⁹, da bi se spodbudila gospodarska rast in nazadnje povečala gospodarska privlačnost območij z odobrenim območnim načrtom za pravični prehod. Projekti na področju prometne in energetske infrastrukture, ki izboljšujejo povezljivost regij v pravičnem prehodu, bi se lahko na primer financirali iz stebra 2, tudi če se izvajajo v drugih regijah, če seveda koristijo zadevnim regijam in so utemeljeni v območnih načrtih za pravični prehod.

Instrument za posojila v javnem sektorju bo podpiral samo javne naložbe ter združeval nepovratna sredstva Komisije (1,5 milijarde EUR) in posojila EIB (10 milijard EUR). Pričakuje se, da bo instrument za posojila v javnem sektorju mobiliziral javne naložbe v skupni višini 25–30 milijard EUR. Če se bodo sredstva za podporo EU v obliki nepovratnih sredstev povečala ali če bo to potrebno za pravilno izvajanje instrumenta, bi se lahko ta instrument razširil na druge finančne partnerje, ki niso EIB. Financiral bo projekte, pri katerih tok ustvarjenih prihodkov ne zadostuje za kritje stroškov naložb. Pričakuje se, da bodo ti projekti vključevali vse vrste javne infrastrukture, kot so energetska in prometna infrastruktura, socialna infrastruktura in socialna stanovanja, ali projekte na področju mestne

⁵⁷ „Iz sheme se lahko financirajo projekti na območjih, navedenih v območnih načrtih za pravičen prehod, pa tudi projekti, ki se ne izvajajo na teh območjih, a jim prinašajo koristi, vendar le, če financiranje teh projektov prinaša koristi tem območjem pri njihovem prehodu“ (uvodna izjava 30 uredbe o programu InvestEU).

⁵⁸ „[P]rojekti [...] koristijo območjem, opredeljenim v območnem načrtu za pravični prehod, tudi če projekti niso na navedenih območjih“ (člen 9(1), točka (a), uredbe o instrumentu za posojila v javnem sektorju).

⁵⁹ https://europa.eu/investeu/investeu-fund/about-investeu-fund_sl.

infrastrukture. Steber 3 bo vključeval tudi svetovalno podporo pri pripravi nabora projektov. Projekti, ki prejemajo podporo iz instrumenta za posojila v javnem sektorju, ne morejo prejeti podpore v okviru drugih programov Unije, vključno s stebroma 1 in 2, za iste dejavnosti. Instrument za posojila v javnem sektorju se bo izvajal z neposrednim upravljanjem in razpisom za projekte, pri čemer bo razpis na prvi stopnji omejen v državah članicah, pozneje pa odprt na ravni EU.

„[S]inergije in dopolnjevanje z drugimi ustreznimi programi Unije za obravnavanje opredeljenih razvojnih potreb“ (člen 11(2), točka (j), uredbe o SPP).

Za uresničitev potrebnega učinka na izbrana območja bodo potrebni dopolnilni viri **drugega financiranja EU**. Tako dopolnjevanje bi bilo treba podrobno opisati v območnih načrtih za pravični prehod. Predložene informacije morajo biti v skladu z opisom sinergij in dopolnjevanja iz sporazuma o partnerstvu in z njim povezanih programov. Poudariti je treba tudi razmejitveno črto z ESRR in ESS+ glede na intervencijsko logiko SPP. Na primer, medtem ko bo SPP podpiral predvsem gospodarsko diverzifikacijo in prekvalifikacijo ali izpopolnjevanje, da bi ublažil socialno-ekonomske učinke prehoda, lahko ESRR in Kohezijski sklad podpirata zlasti naložbe v uvajanje tehnologije in infrastrukture za cenovno dostopno čisto energijo in zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (cilja politike 2 in 3). Za posodobitev gospodarstva bi si bilo treba prek pametne specializacije (cilj politike 1) prizadevati za sinergije z ESRR. Podobno pa bi bilo treba za razvoj zelenih znanj in spretnosti ter zelenih delovnih mest zagotoviti sinergije z ESRR (cilj politike 4) in ESS+. ESS+ lahko podpira predvsem razvoj novih sistemov in storitev na področju zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja ter socialnega vključevanja, namenjenih prebivalstvu kot celoti ali ciljnim skupinam, širšim od tistih, na katere vpliva prehod. Med drugimi viri financiranja so lahko Instrument za povezovanje Evrope⁶⁰, program LIFE⁶¹, program InvestEU⁶², program Obzorje Evropa⁶³, program za digitalno Evropo⁶⁴, Raziskovalni sklad za premog in jeklo⁶⁵ ali sklad za inovacije EU ETS⁶⁶ in sklad za modernizacijo⁶⁷.

Mehanizem za okrevanje in odpornost bo zagotavljal nepovratno podporo in podporo v obliki posojil za reforme in naložbe držav članic za spodbujanje kohezije, pospešitev okrevanja po krizi zaradi COVID-19 ter ustvarjanje gospodarstva in družb Unije, ki bodo bolj trajnostni, odporni in bolj pripravljeni na izzive in priložnosti, ki jih prinašajo zeleni in digitalni prehodi. Podpora bo zagotovljena na podlagi nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost. Za vsak primer posebej je treba zagotoviti sinergije, dopolnjevanje, doslednost, skladnost in razmejitvene črte med mehanizmom za okrevanje in odpornost ter podporo

⁶⁰ https://cinea.ec.europa.eu/index_en.

⁶¹ <https://ec.europa.eu/easme/en/life>.

⁶² https://europa.eu/investeu/home_sl.

⁶³ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_sl.

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>.

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/research-fund-coal-and-steel-rfcs_sl.

⁶⁶ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_sl.

⁶⁷ https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_sl.

kohezijske politike (vključno s SPP), pri tem pa upoštevati postopke iz uredbe o mehanizmu za okrevanje in odpornost⁶⁸.

⁶⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_sl.